

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Joana Endriukaitienė
RG-50.473*0116

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Pirmiausia norėjau paprašyti jūsų prisistatyti. Koks jūsų vardas, pavardė?

Joana Endriukaitienė: Joana Endriukaitienė.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kokiais metais jūs esate gimusi ir kur?

Joana Endriukaitienė: 1929-tais liepos 24-tą Antupyčių kaime Raseinių rajone.

Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kur jūs gyvenote?

Joana Endriukaitienė: Kai prasidėjo karas ten pat, Antupyčiuose, nors tėvai jau buvo išsikėlę į Raseinių rajono Milašaičių kaimą. Ten būdavau kartais.

Alicija Žukauskaitė: Ar Antupyčiuose buvo žydų?

Joana Endriukaitienė: Antupyčiuose, pačiam kaime, neatsimenu, nebuvo, tik miesteliuose artimiausiuose – Ugioniuose, Ariogaloj, Betygaloj ir Raseiniuose. O kaime ne. Žydai iš mūsų Antupyčiuose nuomodavo sodą, ir ten buvo toks jyg Mejeris, neprisimenu pavardės. Buvo žydas, atvažiuodavo su tokia mergaite pažiūrėt to sodo.

Alicija Žukauskaitė: O ką jie veikė su tuo sodu?

Joana Endriukaitienė: Jie skindavo obuolius ir parduodavo. O jie mums mokėdavo nuomą, bet kiek, tai aš neatsimenu, nežinau.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jūs matėt, kas atsitiko su žydais, kai prasidėjo karas?

Joana Endriukaitienė: Matyt nemačiau, tik žinojau, nes aš lankiau Ugionių pradinę mokyklą, ir ten netoli Ugionių buvo Pažvenčio dvaras. Jagučianskienės tas dvaras buvo, ir ten buvo padaryta tokia kaip žydų stovykla, kaip getas. Ir mes, vaikai, eidami kartais matydavom, kad su šautuvais vaikšto aplinkui, tokia viela buvo, o pačių žydų mes nematėm, nematydavom, mūsų neleisdavo arti.

Alicija Žukauskaitė: O ta sargyba kaip atrodė?

Joana Endriukaitienė: Uniformą tokią kažkokią dėvėdavo, kalbėdavo ir vokiškai, ir lietuviškai kartais kalbėdavo, varydavo mus toliau, kad mes neitumėm pro šalį. Esu girdėjusi, kad iš to Pažvenčio dvaro buvo pabėgę dalis vyrų žydų į Padubysio miškus. Ir kai tuos žydus atvežė į Antupyčių kaimą šaudyti, tai būrelis vyrų grįžo iš tų Padubysio miškų. Antupyčio rūsiose šaudė tuos žydus. Atvažiavo sunkvežimiai, iš to sunkvežimio, pati mačiau, ir dar keli draugai mano, vaikai, matė, kaip stūmė juos iš to sunkvežimio, jie krito, ir vaikai nedideli, ir seni, ir jauni. Moterys šaukė labai smarkiai. Nu, ir paskui prasidėjo šaudymai tų žydų. Mes, vaikai, atsiplėšėm mano senelio daržinės kelias lentas ir stebėjom, žiūrėjom. Buvo labai vaisu, vienas toks vaikas išvis nuėjo, nežiūrėjo, o mes žiūrėjom. Nuo tos daržinės, kur mes buvom pasislėpę, vaikai, gal pusantro šimto, gal du šimtai metrų buvo iki tų rūsių, nes ten rūšiai buvo, bulves pildavo žmonės, ir ten šaudė tuos iš Pažvenčio dvaro. Ar ten iš kitur buvo atvežę, tai šito aš nežinau, negaliu pasakyti.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kai atvažiavo tas sunkvežimiai, ten vienas sunkvežimiai buvo ar daugiau?

Joana Endriukaitienė: Mes matėm vieną. Bet kaime sakė, kad jie buvo ar du, ar trys sunkvežimiai. Mes, vaikai, matėm tik vieną sunkvežimį, nes ten buvo krūmai, gal už tų krūmų stovėjo, nežinau.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kas stūmė iš sunkvežimių, kaip sakėt, kas stūmė?

Joana Endriukaitienė: Su ginklais tie sargybiniai, kurie atvežė juos.

Alicija Žukauskaitė: Tai jie buvo įsilipę į tą sunkvežimį?

Joana Endriukaitienė: Taip, buvo įsilipę, prie bortų stovėjo ir paskui su tais ginklais juos išstūmė iš to sunkvežimio.

Alicija Žukauskaitė: Kokiam atstume buvo sunkvežimiai nuo tos vietos, kur šaudė?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Joana Endriukaitienė: Nu, nežinau, koks dvidešimt metrų, penkiasdešimt, labai arti, visai netoli tų rūsių. Mes, vaikai, manėm, galvojom, kad juos išvers į tuos rūsius, nes jie jau buvo paruošti, atkasti, bet kada juos kas paruošė, mes nematėm, nežinom.

Alicija Žukauskaitė: O žmonės naudojosi tais rūšiais?

Joana Endriukaitienė: Buvo naudojami tie rūšiai, žmonės bulves pildavo rudenį.

Alicija Žukauskaitė: Kaip suprasti – atkasti?

Joana Endriukaitienė: Nu, žinot, kai bulves pila, tai įgriūva kartais tie rūšiai, tai jie buvo be viršaus, be stogų tie rūšiai, o taip tai būdavo tokie trikampukai stogeliai ant tų rūsių. O paskui jau po to niekas ten neidavo, niekas nieko nedarydavo. Ar juos (žmones) iš ten perkėlė, nežinau, mes paskui išsikėlėm į Milašaičius, ir aš jau nemačiau to dalyko.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, jūs buvot tuose Antupyčiuose, ten buvo jūsų senelių namai.

Joana Endriukaitienė: Ne senelių namai. Mano mamos tėvai.

Alicija Žukauskaitė: Tai seneliai?

Joana Endriukaitienė: Taip, seneliai.

Alicija Žukauskaitė: Kaip jūs išgirdot tą triukšmą?

Joana Endriukaitienė: Išgirdom užimą pirmiausia ir žiūrim, kad mašina atvažiuoja, bet toj mašinoj baisus klyksmas. Mes matėm tik tą vieną mašiną. Ir staiga mes subėgom į tą daržinę, ir vienas iš tokių vyresnių, gal jau kokia keturiolika buvo metų, penkiolika, toks Romas, bet jis jau miręs, sako, pasižiūrėm pro plyšį. Kad ten nėra to plyšio. Tai paėmė tokį kirvį ir atmušė daržinės lentas, kad mes galėtume pro tą skylę matyti. Vienas kitą pasistumdami mes žiūrėjom. Buvo labai baisu, paskui nuo mamos gavau diržo, kam žiūrėjau, nes nemiegojau tris naktis.

Alicija Žukauskaitė: Kaip mama sužinojo, kad jūs žiūrėjot?

Joana Endriukaitienė: Sužinojo tuoj pat, nes tik baigėsi tos šūvių papliūpos, mes parlėkėm į senelių namus, pas senelius, ir mama buvo atėjusi vandens, nešdavo vandenį, mes visai netoli gyvenom. Ir atšliaužė toks vyras, tiesiog keturpėscias. Ir aš žinau jo pavardę – Minelga, bet vardo nežinau. Baltas, toks pamėlęs žmogus. Ir jis tik spėjo įšliaužti į tą senelių kambarį, ir pradėjo pasakoti, kad jį atėję iš namų išsivarė ir pasakė, pasiimk kastuvą, eisi mums į talką. Sako, aš net nesupratau, koks reikalas, kokia čia talka. Paskui, sako, kai atsivedė, nes jis ten netoli gyveno, supratau, kad ten pilna žmonių, kad tuos žydus šaudys. Jis pasakojo, kad labai žiauriai (buvo). Reiškia, sukrenta į tą rūšį tie žmonės, sako, kiti nes nepalieti (kulkos), neperšauti, jie lipa atgal, o mums liepia duot su kastuvu per galvą. Sako, paima vaiką ir – ai, girdi, ką čia šaudysi, mesk į rūšį, užkasim. Va taip, tiek ir girdėjau.

Alicija Žukauskaitė: O kaip mama sužinojo, kad jūs žiūrėjot?

Joana Endriukaitienė: Nu, tai kai atėjau į kambarį, mes labai greitai atėjom, ir mama buvo atėjusi vandens, buvo pas tuos senelius. Sako, kas čia yra, kad šaudo čia kažkur. Nu, ir mes pradėjom pasakoti, kad mes matėm, kad žiūrėjom. Paskui mama barė labai. Paskui kito tokio berniuko sesuo vyresnė buvo, tai tą barė labai. Sako, kokių biesų tu ten vilkaisi ir ko ten žiūrėjai.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tie, kurie stūmė iš mašinų, kas jie tokie buvo? Kaip jie atrodė?

Joana Endriukaitienė: Jie buvo su kažkokia melsvai žalsva uniforma, bet kalbėjo ir vokiškai, ir lietuviškai. O kas ten tokie buvo, nežinau. Matyt, priklausė kažkam. Kas jie tokie buvo, mes nežinom, negaliu pasakyt. Paskui kalbėjo, girdėjau, kad dar vienas

žmogus buvo pavarytas užkast tų žydų. Apie aną nežinau, o Minelga pas mano senelius buvo atėjęs.

Alicija Žukauskaitė: Kokiu dienos metu maždaug tai vyko?

Joana Endriukaitienė: Nu, galas žino, turbūt po pietų jau buvo, kokio antra, trečia valanda. Bet aš neatsimenu net metų, kurie tai metai buvo. Nežinau, kuriais tai metais buvo. Matyt, pradžia, kai žydus uždarinėjo į tas užtvartas visas, į tuos getus iš miestelių.

Alicija Žukauskaitė: Tai papasakokit man smulkiau. Juos atvežė, išmetė iš sunkvežimių ir varė prie tų duobių?

Joana Endriukaitienė: Taip, varė, stūmė prie tų duobių. Šautuvą paima ir stumia taip va. O kiti su automatais tatatata, ir griūva žydai tiesiai į tas duobes. Kiti šalia dar su koja paspirdavo, tai nustumdavo su tuo šautuvu, va šitaip mes matėm.

Alicija Žukauskaitė: Tai juos į eilę sustatydavo?

Joana Endriukaitienė: Nu, tokiais būriukais, būreliais tokiais nedideliais, ne visus kartu. Vienus saugojo vos ne prie tos mašinos apspitę baisiausiai. O šauksmas, o verksmas, ojei, ojei. Baisu tiesiog.

Alicija Žukauskaitė: O buvo tokių, kurie neįkrisdavo į duobę?

Joana Endriukaitienė: Būdavo, kad ir neįkrisdavo, tai sakau, įstumdavo arba su tuo pačiu šautuvu, arba liepdavo tiems, kurie kasė, kad su kastuvais įstumtų.

Alicija Žukauskaitė: Ir stūmė su kastuvais?

Joana Endriukaitienė: Ir stūmė su kastuvais.

Alicija Žukauskaitė: Kiek ten galėjo būti žmonių, tų, kuriuos šaudė?

Joana Endriukaitienė: Kuriuos šaudė... Nu, nežinau, negaliu pasakyti, bet virš kokių penkiasdešimt tai tikrai, nes gerokas būriukas buvo tų žmonių.

Alicija Žukauskaitė: Ar tam žmonių būry buvo jaunų vyrų?

Joana Endriukaitienė: Taip iš tolo negaliu pasakyti, bet tas, kuris kasė, buvo nesenas, kokių keturiasdešimt metų.

Alicija Žukauskaitė: Ne, ne, aš turiu omeny, kuriuos šaudė.

Joana Endriukaitienė: Kuriuos šaudė? Visokių buvo. Ir jaunų tokių vyrų, bet tokiais labai negražiais skudurais apsivilkę, nutysę tokie. Buvo jaunų. Ir senų labai buvo, vos vos paeidavo. Daugiausia buvo moterų, ir kartais net su mažais vaikais, pasiėmusios tos moterys nešdavosi.

Alicija Žukauskaitė: O jie buvo apsirengę?

Joana Endriukaitienė: Apsirengę, ne pliki, ne nuogi, bet tokiais skarmalais, kaip mes sakytume.

Alicija Žukauskaitė: Ką jūs girdėjote?

Joana Endriukaitienė: Mes girdėjom tik šauksmus, verksmus ir šaudymo papliūpas.

Alicija Žukauskaitė: Žodžius, kokias nors komandas?

Joana Endriukaitienė: Nei komandų, nei nieko negirdėjome. Gal ir buvo kokio komanda, kai šaudė, bet iš tolo mes negirdėjome.

Alicija Žukauskaitė: Iš kur jūs žinojot, kad tai būtent žydai?

Joana Endriukaitienė: Nu, kad paskui visas kaimas šnekėjo, ir ištuštėjo tas Pažvenčio dvaras. Ir nuo ten atvažiavo ta mašina, tai mums ir kilo įtarimas, kad ten tie žydai buvo.

Alicija Žukauskaitė: Bet jūs matėt, kad iš ten atvažiavo mašina?

Joana Endriukaitienė: Iš ten, iš anos pusės, iš to kelio, kuris eidavo į Pažventį, kur aš eidavau mokyklą, tuo keliu.

Alicija Žukauskaitė: Ta prasme, kito kelio nebuvo?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Joana Endriukaitienė: Ne, kito kelio nebuvo.
Alicija Žukauskaitė: Tai kiek laiko jie maždaug šaudė? Jūs buvot iki galo?
Joana Endriukaitienė: Kad turbūt nevisai iki galo. Paskui jau nebegalėjom. Vienam vandens reikėjo atnešti, tokiam berniukui, jis susijaudino labai, ir mes iki pat galo nežiūrėjom, nežinom, nei kaip jie ten išsiskirstė, nei kaip išvažiavo, ar jie ten lygino, ar jie ten kasė. O paskui tai mes bijodavom nueiti į tą vietą.
Alicija Žukauskaitė: Kaip jūs manot, kas galėjo parodyti tas bulvių duobes?
Joana Endriukaitienė: Be abejo, kad ten turėjo būti iš vietinių kas nors. Gal priklausė kokiai organizacijai tai fašistinei, kaip vadindavo, žydšaudžiams. Iš kur galėjo žinoti, kur tie rūšiai buvo?
Alicija Žukauskaitė: O tie, kurie su šautuvais buvo, ar jie visi buvo uniformuoti?
Joana Endriukaitienė: Ne, visokių buvo, buvo ir civilių.
Alicija Žukauskaitė: O tie civiliai turėjo kokius nors skiriamuosius ženklus?
Joana Endriukaitienė: Kad nieko, iš tolo mes nematėm, negalim pasakyti iš tikrųjų.
Alicija Žukauskaitė: Tai kiek laiko maždaug tai truko? Kiek maždaug laiko jūs žiūrėjot?
Joana Endriukaitienė: Nu, turbūt kokia porą valandų, mat iki galo mes nebuvom, gal dar atvežė tų žydų. Kaime šnekėjo, kad daugiau buvo tų mašinų, ne viena. Mes tik vieną mašiną matėm, kaip vežė, kaip stūmė.
Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ginklus jūs matėt, iš kurių šaudė?
Joana Endriukaitienė: Matėm, kad šaudė, bet kaip tie ginklai vadinasi, nežinau aš. Žinau, kad prisidėję prie peties buvo.
Alicija Žukauskaitė: O šaudė tie, kurie su uniformom, ar tie, kurie civiliai? Ar visi?
Joana Endriukaitienė: Man atrodo, kad ir civiliai, ir su uniformom. Ir civilių buvo ten, užsikabinę su tokiais šautuvais buvo.
Alicija Žukauskaitė: Sakykit, kiek maždaug buvotų šaudančiųjų?
Joana Endriukaitienė: Nu, nežinau, negaliu pasakyt. Ten, kur mes stebėjom, tai kokie penki šeši, bet iš kitos pusės, ten truputį toliau, ten buvo kiti rūšiai, ten irgi jų buvo, bet mes jų nematėm.
Alicija Žukauskaitė: Na, o sakėt, kelias naktis nemiegojot, kas su jumis darėsi? Kaip ten buvo?
Joana Endriukaitienė: Nu, prieš akis man stovėjo tie žmonės. Būdavo, tik sumerkiu akis, ir matau tą vaizdą, kaip stumia iš mašinos, kaip jie griūva, kaip juos spiria, vienu žodžiu, ta pati žudynė. Ir negaliu užmigt paskui. Paskui mama ramunėlių arbatos duodavo ir bardavo nuolat, kam žiūrėjau. Paskui Pašventy daugiau žydų nebuvo. Jau mes eidavom, ten išgriauta, viskas buvo išdraskyta, nieko nebuvo.
Alicija Žukauskaitė: Išgriautos parduotuvės?
Joana Endriukaitienė: Ne, ne, ne parduotuvės, ten buvo dvaras, dvaro sodyba tokia buvo. Matyt, juos laikė toje sodyboje, o paskui, kai išvežė, gal ne tik čia išvežė, gal dar kur nors kitur vežė, Kalnujuose čia pas mus, sakė, labai daug žydų sušaudė.
Alicija Žukauskaitė: O jums teko lankytis toje sodyboje po to?
Joana Endriukaitienė: Pažvenčio? Ne, mes paskui bijojom, neidavom visai pro šalį. Kelias skirdavosi, ir mes tokiu takučiu eidavom į mokyklą.
Alicija Žukauskaitė: O kas atsitiko su žydų turtu, su žydų parduotuvėm?
Joana Endriukaitienė: Nieko negaliu pasakyt, aš nežinau, nes mes kaime visą laiką gyvenom. Žinau, kad būdavo parduotuvės, Betygaloj dar eidavom pirkti tai mielių, tai bulkučių kokių nors pas žydus. Mums beveik keturi kilometrai buvo. Be to, vienas toks

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

žydas iš Betygalos atveždavo mums visokių prekių – muilo, svarbiausia, degtukų, silkių, tai nelabai ir lankydavomės.

Alicija Žukauskaitė: Atveždavo į namus?

Joana Endriukaitienė: Atveždavo į namus su arkliu. Tas žydas. Jau mūsų toks pažystamas visam kaime buvo, senukas. Kartais su savo sūnum. Požėčiai, Antupyčiai jo zona turbūt buvo, atveždavo jis. O kas atsitiko su tom parduotuvėm, tai nežinau.

Alicija Žukauskaitė: O tas žmogus, kuris nuomojo jūsų sodą, jis jį nuomojo iki pat karo pradžios?

Joana Endriukaitienė: Dar prieš karą jis kažkur išvažiavo. Man atrodo, kad ir Betygaloj jau jo nebeliko. Jis kažkur dingo, žodžiu, nežinau, negaliu pasakyti, kur jis dingo, tas Mejeris. Ir kitų buvo žydų, dar ir dabar, man atrodo, Betygaloj yra keli (buvę) namai žydų.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.